

Dankbaar zonder God?

Jos Terlingen

Kunnen wij vandaag – na Nietzsche's dood van God – nog wel dankbaar zijn voor het leven, de gezondheid die we genieten, de geboorte van een kind, een gelukkig toeval? Deze vraag stelt de filosoof Paul van Tongeren zich in zijn essay *Dankbaar: denken over danken na de dood van God*. Van Tongeren merkt op dat er een zekere verlegenheid lijkt te zijn ontstaan rond deze vorm van dankbaarheid: een dankbaarheid waarin er niemand specifiek is om te danken. We hebben er geen taal meer voor, wat ertoe kan leiden dat deze vorm van dankbaarheid ophoudt te bestaan. Problematisch, of niet?

Hoe staat het in de bajes eigenlijk met deze vorm van dankbaarheid? Kun je daar (met, of) zonder God dankbaar zijn voor 'het leven'? De mannen in mijn gespreksgroepen blijken bijzonder weinig moeite te hebben hun dankbaarheid te verwoorden. Veel mannen zijn zonder omhaal dankbaar dat hun familie en vrienden ze niet in de steek laten nu ze vastzitten. Sommigen zijn dankbaar dat ze nu weten wie hun echte vrienden zijn en anderen zijn weer dankbaar voor de fantastische tandarts die er werkzaam is. Ook zijn er mannen dankbaar voor het feit dat ze vastzitten (rust, regelmaat).

Hoewel de ervaring van dankbaarheid evident is, merk ik zowel bij de gelovige als de niet-gelovige mannen verlegenheid rond de vraag: aan wie of wat ben je dan dankbaar? Antwoorden liggen niet voor het grijpen, het is samen zoeken, in onszelf, in elkaar. Het noopt ook mij tot reflectie.

Want ook ik kan probleemloos dankbaar zijn: voor de mooie vrienden en familie die ik heb, voor het leven in relatieve vrijheid dat ik in dit land kan leiden, voor het gelukzalige gevoel dat ik heb wanneer ik een duik neem in de plas bij mij om de hoek. Maar wie of wat ben ik dan dankbaar? Is het zoiets als 'het leven' zelf? Het leven waar ik volgens Nietzsche volmondig 'ja' tegen kan zeggen? Heeft het te maken met 'het Zijn' van Heidegger dat wij zo geneigd zijn te vergeten? Ik hoor mezelf praten over 'de loop der dingen', of 'hetgeen dat zich voltrekt', of, ja, 'het universum'. Dankbaarheid is voor mij bovenal het besef dat ik onderdeel ben van een groter geheel; ik doe het niet alleen, het-voltrekt-zich.

De ver-legenheid rond dankbaarheid lijkt me bovenal een prachtige ge-legenheid. Een gelegenheid om die prachtige ongerijmdheden en interne tegenstrijdigheden van de moderne mens te onderzoeken. Het is juist die verlegenheid, die hapering, die de ruimte maakt voor reflectie op het ongrijpbare in het leven. 'There's a crack in everything', zei Leonard Cohen. 'That's how the light gets in.' Ik hoop dat een nieuwe taal rond dankbaarheid niet al te snel gevonden is.

Jos Terlingen, coach/trainer bij Resiliants, voorheen humanistisch geestelijk verzorger bij justitie; josterlingen@gmail.com